

Kliimamuutuste poliitika jaotuslik mõju Euroopas

Sissejuhatus

Kliimamuutuste ja kliimaneutraalsele majandusele ülemineku teema on nii Euroopa Liidu kui ka liikmesriikide tasandil päevakorras tähtsal kohal; kliimamuutuste mõju ennetamiseks ja leevendamiseks on vaja võtta meetmeid. Kliimamuutuste poliitikal ja meetmetel võib siiski olla oluline kahjulik mõju, mis vähendab nende vastuvõetavust ning takistab täielikku ja tõhusat rakendamist. Tingimata on vaja uurida nende poliitikameetmete mõju üksikisikutele, organisatsioonidele ja ühiskonnale üldiselt, pöörates erilist tähelepanu rühmadele, keda kliimamuutused või nende mõju leevendamise meetmed võivad eriti kahjustada.

Vaja on rohkem teavet Euroopa rohelse kokkuleppe teatud aspektide ja seonduva sotsiaalpoliitika kohta. Käesolevas aruandes kirjeldatud uuringud, mis tuginevad valdavalt riikliku tasandi kogemustele, keskenduvad sellele, kui palju tunnustatakse ja käsitletakse kliimamuutuste poliitika kahjulikku jaotuslikku mõju. Aruanne tugineb Eurofoundi korrespondentide võrgustiku esitatud teabele ja selgitab aspekte, mida poliitikakujundajad peaksid kliimamuutuste poliitika kavandamisel ja rakendamisel kaalutlema, et tagada selle vastuvõetavus ning vältida täiendava ebavõrdsuse ja ühiskonnapingete teket.

Poliitikataust

Kliimamuutused on ülemaailmne probleem ja seda käsitletakse üle maailma ÜRO kestliku arengu eesmärkide raames. Kestlikul arengul on 17 eesmärki, mille võtsid vastu kõik ÜRO liikmesriigid 2015. aastal kestliku arengu tegevuskava 2030 raames, mis on 15-aastane kava nende eesmärkide saavutamiseks. Kõik 17 kestliku arengu eesmärki on omavahel seotud; 13. eesmärk käsitleb kliimamuutusi ja selles kutsutakse üles võtma meetmeid kliimamuutuste mõjuga võitlemiseks. 7. eesmärk on kestlik energia. Kestliku arengu eesmärkide saavutamiseks on väga oluline samuti 2015. aastal vastu võetud Pariisi kliimakokkuleppe täitmine.

Euroopa Komisjoni algatatud Euroopa roheline kokkulepe väljendab ELi pühendumist kestliku arengu eesmärkidele. Kestliku energia tagamine Euroopa kodanikele ja ettevõtetele on üks ELi olulisimaid prioriteete ja seda märgib selgesti energialiidu 2015. aasta strateegia. ELi visioon kliimaneutraalsest majandusest aastaks 2050 näeb ette meetmete võtmise nii Euroopa kui ka riikide tasandil. Liikmesriigid peavad esitama oma pikaajalised strateegiad, mis käsitlevad kasvuhoonegaaside heite vähendamist vähemalt järgmise 30 aasta jooksul ja pööravad tähelepanu ka CO₂-heite vähendamise meetmete sotsiaal-majanduslikule mõjule. Lühiajalisemad meetmed, et tagada 2030. aasta eesmärkide saavutamine liikmesriikides, on riiklikes energia- ja kliimakavades. Euroopa Komisjon on neid kavu hinnanud. Hindamise alusel andis komisjon liikmesriikidele konkreetseid soovitusi tööhõive, oskuste, energiaostuvõimetuse ja teiste aspektide kohta. EL aitab liikmesriike õiglase ülemineku mehhanismiga, et vähendada kliimaneutraalsele majandusele ülemineku eeldatavaid sotsiaal- ja majanduskulusid. Muude rahalise toetuse allikate seas on mitmeaastane finantsraamistik ja hiljuti loodud taasterahastu „NextGenerationEU“.

Peamised tähelepanekud

- Kuigi kliimamuutuste poliitika jaotuslikku mõju ei ole laialdaselt uuritud, on mõnes riiklikus kliima- ja energiakavas tuvastatud (tegelikud või võimalikud) positiivsed ja negatiivsed mõjud. Kaalul on sotsiaalne vastuvõetavus: kliimamuutuste poliitika negatiivsed mõjud võivad vastuvõetavust oluliselt vähendada, mis piirab rakendamist.
- Ka muud liiki meetmetel, näiteks elektrisõidukite toetustel, võib olla hooletul kavandamisel ja suunamisel negatiivne jaotuslik mõju. Jaotuslik mõju – positiivne ja negatiivne – võib olla ka muudel meetmetel, näiteks eeskirjadel ja avaliku sektori investeeringutel.

- Riikide tasandil on tekkimas negatiivset jaotuslikku mõju leevendavad tavad. Näiteks energიაostuvõimetust tunnistatakse paljudes liikmesriikides raske probleemina. Selle lahendamiseks on kehtestatud meetmeid, mille eesmärk on toetada kõige haavatavamaid elanikkonnarühmi.
- Kliimamuutuste poliitika riiklike arutelude põhiküsimuste seas on üleminek taastuvatele energiaallikatele, maksude ja aktsiiside mõju ning energiahind ja selle mõju energიაostuvõimetusele. Energiasüsteemi ümberkujundamiseks valmistumine riiklikes pikaajalistes strateegiates ning energia- ja kliimakavades sätestatud meetmete kaudu hõlmab sageli vajadust tagada, et kulud jagatakse kõigi ühiskonnaliikmete vahel õiglaselt ning leevendatakse tekkivaid keskkonna- ja ühiskonnaprobleeme.
- Liikmesriikides peetavad arutelud hõlmavad paljusid sidusrühmi. Need on näiteks vabaühendused, tööturu osapooled, tööstus, ühiskondlikud ja keskkonnakaitseliikumised, piirkondlikud omavalitsused, erakonnad ja akadeemilised ringkonnad. Vabaühendused näivad olevat eriti aktiivsed ja neid toetavad sageli muud sidusrühmad, näiteks teadlased ja mõnikord ka tööturu osapooled.
- Energiaostuvõimetuse lahendamine on äärmiselt tähtis, nagu on rõhutatud komisjoni 2020. aasta soovitusel energიაostuvõimetuse kohta. Liikmesriikides tähendavad need meetmed peamiselt rahalise toetuse pakkumist. See tõstatab avaliku sektori rahaliste vahendite kestlikkuse küsimuse. Uurida tuleks alternatiivseid rahastamismudeleid, seades üheks prioriteediks sotsiaalelamusektori ajakohastamise (toetused elamuühistutele ja kohalikele omavalitsustele, et pakkuda hoonete energiatõhususe parandamise võimalusi, omavalitsuste võlakirju, roheliste omakapitaliinstrumentide kavu).
- Kui ELi ja riiklikku rahastust kasutatakse õiglaselt ülemineku toetamiseks, tuleks ühekordsetele lahendustele eelistada põhjalikku ja süsteemset lähenemist. Riiklikud ja piirkondlikud ametiasutused ning asjakohased sidusrühmad peaksid uurima nende tööstusharude, töötajate ja kogukondade võimalikke arenguvõimalusi, keda mõjutab üleminek kliimanetraalsele majandusele.
- Sidusrühmade laialdane kaasamine kliimamuutuste poliitikate kavandamise ja rakendamise varajases etapis on väga oluline, et minimeerida soovimatuid mõjusid ja suurendada kõikide asjaomaste osapoolte toetust.
- Tava arutada sotsiaaldialoogi vormis, kuidas mõjutavad õiglane üleminek ja kliimamuutuste poliitikad tööstusharusid ja töötajaid, ei ole liikmesriikides levinud. Tööturu osapoolte rolli tuleks tugevdada: on tõendeid, et nad saavad käsitleda mõne kliimamuutuste poliitika soovimatut mõju, eriti kui see mõjutab teatud sektoreid ja piirkondade ettevõtteid ja töötajaid, ning lahendusi saab leida sotsiaaldialoogi ja ühiste algatuste kaudu.

Poliitikasoovitused

- Kliimamuutuste mõju edukaks leevendamiseks on vaja terviklikku ja kooskõlastatud poliitikat. Vajalike meetmete kavandamisel ja rakendamisel tuleks kasutada terviklikku lähenemisviisi, mis ühendab riikliku poliitika eri valdkonnad, näiteks energia-, eluaseme- ja tööhõivevaldkonna.
- Välja saaks töötada ambitsioonikad riiklikud tööstuspoliitikad, mis hõlmaksid avaliku ja erasektori investeeringuid kliimatehnoloogiasse. Sellised poliitikad peaksid järgima terviklikku lähenemisviisi.

Lisateave

Aruanne „Distributional impacts of climate policies in Europe“ (Kliimamuutuste poliitika jaotuslik mõju Euroopas) on avaldatud aadressil <http://eurofound.link/ef20037>

Teadusjuht: Jorge Cabrita

information@eurofound.europa.eu